

УДК 342.951

РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ВЗАЄМОДІЇ З ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Гришина Вікторія Володимирівна,
к.е.н., доц. кафедри державного управління,
публічного адміністрування
та економічної політики

ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Белявцева Вікторія Володимирівна,
керівник апарату Харківської обласної
військової адміністрації,

д.е.н., проф. кафедри
державного управління,
публічного адміністрування
та економічної політики

ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Громадянське суспільство займає сферу суспільної діяльності, що знаходиться між особистими, державними та корпоративними інтересами. Воно охоплює громадські організації, що лежать за межами держави та комерційних корпорацій і включає неформальні соціальні зв'язки, місцеві асоціації, некомерційні та благодійні організації тощо.

Взаємодію громадянського суспільства з органами публічної влади досліджують науковці, серед яких доцільно відзначити таких, як В. Гуцов, О. Дніпров, І. Загайнова, О. Зайчук, В. Карлова, С. Кравченко, В. Козак, А. Колодій та інші.

Концепції громадянського суспільства мають давню історію, але лише з початку 1980-х років вони стали центром уваги вчених. На думку лібертаріан-

ського Інституту Катона у Вашингтоні, громадянське суспільство визначається значним скороченням ролі політиків у суспільстві та одночасним розширенням ролі вільного ринку та індивідуальної свободи. По всьому світу рух у напрямку скорочення ролі держави та превалювання приватної власності призвів до нових рівнів особистої незахищеності серед більшості населення на тлі міжнародної інтеграції ринків, збільшення мобільності та стрімких соціальних та технологічних змін. Починаючи з 1990-х років причиною швидкого зростання зацікавленості вивчення громадянського суспільства, полягала в появі зростаючої кількості підтверджень того, що життя в колективі відіграє значно важливішу соціальну, економічну та політичну роль, ніж вважалося у 1970-х і 1980-х роках.

Існують певні розбіжності серед науковців щодо вкладеного змісту громадянського суспільства. Так, з одного боку, громадянське суспільство представляється одним із трьох секторів (поряд з державою та ринком), окремих і незалежних один від одного. Інші науковці підкреслюють "розмиті" межі та взаємини, які існують між цими секторами, для яких все більше характерні різноманітні гібриди. Деякі дослідники громадянського суспільства вважають, що частиною громадянського суспільства є лише певні асоціації – волонтерські, демократичні, сучасні, залежно від задалегідь визначеного набору нормативних критеріїв.

Громадянське суспільство, що складається з громадян, без яких воно неможливе, виступає своєрідним засновником правової демократичної держави [1], тобто будь-яка правова демократична держава повинна мати належно сформоване й реально наявне громадянське суспільство з відповідними інститутами, що здатне дієво та раціонально впливати на загальнодержавну політику, забезпечуючи участь народу в публічному управлінні.

Громадянське суспільство можна розглядати як сукупність різних зв'язків і відносин між людьми задля якомога повнішого задоволення різноманітних інтересів, зокрема культурних, комунікативних, освітніх, економічних. Інтереси кожної конкретної людини, реалізація яких дає змогу задовольняти індивідуальні (групові, корпоративні) потреби, будуть приватними інтересами. Завданням

державної влади є консолідація приватного й публічного інтересу [2].

О. Скакун виділяє три підходи до співвідношення громадянського суспільства й держави:

держава й громадянське суспільство – збіжні соціальні системи;

держава й громадянське суспільство – різні соціальні системи, первинною (провідною) є держава, що контролює громадянське суспільство;

держава й громадянське суспільство – різні соціальні системи, держава виконує службову (підпорядковану) роль щодо громадянського суспільства [3].

Питання взаємодії органів публічної влади і громадянського суспільства – це одне з ключових питань соціуму, від якого залежить його політична облаштованість і стабільність. Це пов'язано з тим, що громадянське суспільство визначає зміст державної влади, а характер державної влади впливає на розвиток громадянського суспільства. Означена взаємозалежність відобразилась у нормах Конституції України. Проте необхідно визнати, що наявні відносини «влада – громадянське суспільство», як вдало визначають А. Михненко та С. Кравченко, є контурною нормативно-правовою схемою, не наповненою реальним змістом. Формування механізму взаємодії між органами публічної влади (зокрема, органами виконавчої влади) та громадянським суспільством – це складний, системний процес, тому що, хоча й не існує єдиної універсальної моделі взаємодії громадянського суспільства і демократичної держави, в основі лежить роль демократичної держави як представника громадянського суспільства, а не навпаки [4].

Участь громадянського суспільства у політико-правовому житті країни має забезпечувати ефективність прийняття управлінських рішень, а також сприяти формуванню системи права на основі ціннісного визначення прав і свобод людини, громадянина та захисту їх законних інтересів. Проте сьогодні в Україні існує низка проблем у цьому аспекті, які протягом тривалого часу залишаються невирішеними. Незважаючи на намагання органів публічної влади врегулювати на законодавчому рівні роль громадянського суспільства в різних сферах діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, реальна

взаємодія між цими інституціями залишається на досить низькому рівні. Задля підвищення ефективності взаємодії органів виконавчої влади та інститутів громадянського суспільства вважаємо, що вона має здійснюватися за такими напрямками:

формування публічного діалогу між органами виконавчої влади та інститутами громадянського суспільства як на державному, так і на місцевому рівнях на умовах дотримання принципів законності, відкритості, прозорості;

комунікація представників органів виконавчої влади з представниками громадянського суспільства під час участі останніх у політико-правовому житті держави;

застосування ресурсів smart-суспільства;

співпраця щодо запобігання корупційним проявам в апаратах органів публічної влади, зокрема органах виконавчої влади, та протидії ним [5].

Таким чином, громадянське суспільство є, з одного боку, специфічним продуктом держави та капіталізму, що спонтанно виникло для врегулювання конфліктів між соціальним життям та ринковою економікою після руйнування промисловою революцією традиційних зв'язків роду та спільнот макrorівня. З іншого боку, це універсальне вираження колективного життя людей, яке працює у всіх країнах на всіх рівнях розвитку, але по-різному виражається залежно від історії та культури. Громадянське суспільство відіграє значну роль в суспільному житті в країні, вплив якої варто поділити на три взаємопов'язані галузі: економічну, політичну та соціальну. Економічна роль громадянського суспільства концентрується на забезпеченні засобів для існування та надання послуг у галузях, де держава та ринок слабкі, та розвиток соціальних цінностей, мереж та установ, що лежать в основі успішної ринкової економіки, включаючи довіру та співпрацю. У соціальній ролі громадянського суспільства виглядають як джерела культурного життя та інтелектуальних інновацій, що навчають людей навички громадянської позиції та виховання низки позитивних соціальних норм, які формують в країні соціального капіталу. У своїй політичній ролі, добровільні об'єднання виглядають ключовою противагою влади держави та корпорацій та ва-

жливою опорою підвищення прозорості, звітності та інших аспектів «доброго врядування».

Література:

1. Славна О. Громадянське суспільство як основа розвитку правової держави в контексті конституційної реформи // Інтернаука. – Серія: Юридичні науки. – 2017. – № 1. – С. 16 – 19.

2. Жаровська І. Публічні та приватні інтереси у механізмі сучасної державної влади // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2010. – Вип. 525. – С. 33 – 36.

3. Скакун О. Теорія держави і права : підручник / пер. з рос. Харків : Консум, 2001. – 656 с.

4. Михненко А., Кравченко С., Пантелейчук І. та ін. Суспільство та влада: механізми взаємодії : навчально-методичні матеріали для слухачів дисципліни «Механізми взаємодії суспільства і влади». – Київ : НАДУ, 2013. – 80 с.

5. Дніпров О. Взаємодія органів виконавчої влади та громадських інституцій: адміністративно – правовий аспект. Адміністративне право і процес 4/2021. – С. 138 – 143. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2021/4/21.pdf>

Матеріали конференції публікуються в авторській редакції.